

De professionalisering van gezinsvoogden in de justitiële kindbescherming tussen 1950 en 1965: Een historisch bronnenonderzoek

Student: J. Pilat (s4360486)

Begeleider: dr. M. Dekker

2e beoordelaar: dr. D. D. van Bergen

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

2 juni 2023

Abstract

Criticism on family guardians working in the judicial child protection is currently a hot topic, but it is not new. From the Second World War until now, problematic issues have been found in the execution of child protection measures. Through time, the solution to solve these issues has always been seen as: professionalization. In order to improve judicial child protection nowadays, it is important to look at the past. That's why this research was conducted to find an answer to the question: What discussions and ideas about professionalization of family guardians within judicial child protection emerge in educational journals in the Netherlands between 1950 and 1965? To find an answer to this question, two educational journals *De Koepel* and *Tijdschrift voor maatschappelijk werk* have been analysed, using a self-designed analysis instrument. During that time, family guardians were mainly volunteers. The results show that the discussions and ideas are mainly focused on the knowledge and education that family guardians should have. However, this knowledge did not have to come from an education offered by an institution but could be provided by professionals working in judicial child protection. A common perspective the authors had, is that volunteers should not be replaced by professionals. This is striking due to the emerging professionalization. Further research should focus on the educational journals that were not included in this research. Besides this, further research could look at the impact of *social casework* on the work of family guardians.

Inhoudsopgave

Abstract	2
Inleiding.....	4
Onderzoeksvraag	6
Theoretisch kader	7
Methode.....	9
Context	13
Maatschappelijke ontwikkelingen	13
Kinderbescherming voor 1950	14
Kinderbescherming na 1950.....	15
Resultaten.....	16
Welke onderwerpen met betrekking tot professionalisering komen naar voren in de vaktijdschriften?	17
Body of knowledge and skills	17
Opleiding, scholing en training.....	18
Arbeidsdeling.....	19
Beroepsideologie.....	20
Arbeidsmarkt.....	20
Welke ideeën komen er in de vaktijdschriften naar voren over hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn?	21
Kennis	21
Eigenschappen gezinsvoogd	22
Werkinsteek.....	23
Eigen ervaring.....	24
Wat was de invloed van de opkomst van het <i>social casework</i> het werk van de gezinsvoogden?	24
Op wat voor manier werd er door de schrijvers van de artikelen aangekeken tegen de professionalisering en professionaliteit van gezinsvoogden?	24
Conclusie	26
Discussie.....	28
Literatuur.....	29
Bijlage 1 : Tijdschriftartikelen	32
Bijlage 2 : Analyse instrument	33
Bijlage 3 : Ingevulde analyse-instrument	34

Inleiding

De jeugdzorg ligt onder vuur. Er is de afgelopen 30 jaar te weinig onderzoek gedaan naar het uithuisplaatsen van kinderen en naar ondertoezichtstellingen, vinden ouders van kinderen uit de jeugdzorg. Hiermee wordt ingegaan tegen de Nederlandse wet en internationale verdragen. De ouders willen een massaclaim indienen tegen twee ministeries, meldpunt Veilig Thuis, de Raad van de Kinderbescherming, en jeugdzorginstellingen (ANP, 2023). Deze hevige actie van de ouders, laat een zware kritiek zien gericht op de jeugdzorg en de bijbehorende kinderbeschermingsmaatregelen.

Kritiek op kinderbeschermingsmaatregelen is niet nieuw, maar gaat al ver terug. In 1947 werd het 25-jarig bestaan van de ondertoezichtstelling gevierd. Hierop werd er een onderzoek gedaan naar de resultaten, waar in 1952 een rapport van verscheen. Er waren 242 kinderen onderzocht die met gezinsvoogdij te maken hadden gehad in de periode van 1930-1936. In het rapport werd beschreven hoe slechts 27,5% als geslaagd werd beschouwd. 36,5% werd gezien als matig geslaagd en 36% als mislukking (Bakker et al. 2010; De Rooy, 1985, zoals beschreven in Kruithof, 2008). Uit dit onderzoek bleek dus dat de resultaten die werden bereikt met de gezinsvoogdij tegenvielen. Dé oplossing voor dit probleem, en de rest van de problematiek in de justitiële kinderbescherming, was volgens betrokkenen: professionalisering (J.H. Dekker, 2016).

Deze roep om professionalisering is terug te vinden in bijna elk rapport over de kinderbescherming dat na de Tweede Wereldoorlog werd uitgegeven (J.H. Dekker, 2016). Het streven naar deze professionalisering kwam in de praktijk tot uiting door in plaats van vrijwilligers, geschoold personeel in te zetten om de kinderbescherming op zich te nemen. Dit leidde ertoe dat in de jaren '70 het personeel in de kinderbescherming grotendeels geschoold was (Dane, 2006; J.H. Dekker, 2016, Van der Linde, 2012).

Ook binnen de gezinsvoogdij was de opkomst van professionalisering terug te zien. Na een ondertoezichtstelling, ontzetting of ontheffing, werd er een gezinsvoogd aangesteld die (deels) het gezag van de ouders overnam. Deze functie werd gevuld door vrijwilligers. Tussen 1930 en 1950 was er een verdrievoudiging te zien in het aantal gezinsvoogden dat ingezet moest worden (Bakker et al.,

2010; Komen, 1999). Een probleem was echter dat scholing en ondersteuning van vrijwilligers er weinig tot niet was (Bakker et al., 2010). Nadat het belang van opleidingen meer aan de orde kwam, kwamen er in de jaren 50 meer geschoolde maatschappelijk werkers binnen de gezinsvoogdij (M. Dekker, 2016).

Waarin ook het streven naar professionalisering terug was te zien, was in het invoeren van nieuwe methodieken. Zo kwam vanuit de VS de methode *social casework* op (Bakker et al. 2010, Van der Linde, 2012). Dit hield in dat de cliënt gezien moest worden als een vrij en verantwoordelijk persoon, die partner was in de hulpverlening. De focus kwam te liggen op de motivatie en hulpvraag van de cliënt (Bakker et al. 2010).

Ondanks de kritiek die er was en de rapporten die er verschenen, waren de bij de kindbescherming betrokken mensen tot het einde van de jaren 60 positief over de mogelijkheden van justitiële kindbescherming. Verdere professionalisering bleef een voorwaarde (M. Dekker, 2016; Kruithof, 2008, López et al., 2019).

Ook nu wordt professionalisering nog altijd gezien als de oplossing voor de problematiek in de kindbescherming (J.H. Dekker, 2016). Dit blijkt onder andere uit de Wet op de Jeugdzorg die in 2015 is ingegaan. Deze wet is voortgekomen uit het Implementatieplan Professionalisering in de Jeugdzorg (IPJ). Het doel hiervan was en is het verbeteren van de kwaliteit van de jeugdzorg. In dit plan en in de wetwijziging, staat professionalisering centraal (Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen ([NVO] et al., 2014). Dit komt onder andere tot uiting in de kwaliteitseisen die de Jeugdwet stelt aan jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen (Janssen, 2022). Dit laat zien dat professionalisering niet iets is van vroeger, maar nu nog steeds een actueel onderwerp is. Professionalisering blijft een doorlopend proces en is ook vandaag de dag nog niet af (Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg, 2019).

Dit roept vragen op over wat er onder professionalisering verstaan wordt en of er nog op dezelfde manier tegenaan gekeken wordt. Hierboven zagen we al dat vlak na de Tweede Wereldoorlog professionalisering vooral in het teken stond van meer beroepskrachten en de

invoering van nieuwe methodiek. In het heden lijkt de focus te liggen op de kwaliteitseisen die gesteld worden aan professionals. Hieruit blijkt dat wat verstaan wordt onder professionalisering door de tijd aan verandering onderhevig is. Om deze reden zal in dit onderzoek gekeken worden naar de discussie over professionalisering van de gezinsvoogdij in de justitiële kindbescherming na de Tweede Wereldoorlog. Door te kijken hoe er in het verleden tegen professionalisering aan werd gekeken, kunnen we lessen leren voor nu en voor de toekomst. Historisch besef is noodzakelijk voor kritische reflectie op hulpverlening (Bakker et al, 2010). Om te kunnen komen tot oplossingen voor problemen die er nu spelen in de gezinsvoogdij (ANP, 2023), is het dus van belang ook te kijken naar het verleden (Bakker et al., 2010).

Hiernaast heeft dit onderzoek ook een wetenschappelijke relevantie. Dit onderzoek is een aanvulling op eerder gedaan onderzoek. Zo heeft J.J.H. Dekker (2016) onderzoek gedaan naar discussies over professionalisering binnen de kindbescherming in pedagogische vaktijdschriften. Zijn onderzoek was gericht op een tijdsperiode van 1945 tot het einde van de jaren 80 (J.J.H. Dekker, 2016). Dit onderzoek zal gericht zijn op 1950 tot 1965. Door op een kortere tijdsperiode te focussen, kan er dieper op de periode ingegaan worden. Hiernaast wordt er in dit onderzoek de aandacht gelegd op de gezinsvoogdij. Dit wordt gedaan, omdat er nog weinig onderzoek bestaat wat hier specifiek op gericht is. Vaak wordt er breed gekeken naar kindbescherming in het algemeen, of wordt er ingezoomd op de zorg in instellingen (J.H. Dekker, 2016; M. Dekker, 2016; Bakker et al. 2010; Exalto, 2019).

Onderzoeksvraag

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal: Welke discussies en ideeën over professionalisering van gezinsvoogden binnen de justitiële kindbescherming komen naar voren in pedagogische vaktijdschriften in Nederland tussen 1950 en 1965?

De hypothese voor deze onderzoeksvraag is dat het in de tijdschriften zal gaan over de scholing van gezinsvoogden en het *social casework*. Dit wordt verwacht omdat na de Tweede Wereld oorlog professionalisering vooral tot uiting kwam door het vermeerderen van beroepskrachten en de

invoering van nieuwe methodiek. Hiernaast wordt verwacht dat de discussie over professionalisering door de hele periode naar voren komt, aangezien de discussie over professionalisering na de opkomst ervan niet meer is opgehouden.

De onderzoeksvraag zal beantwoord worden door middel van vier deelvragen. Deze zijn:

Welke onderwerpen met betrekking tot professionalisering komen naar voren in de vaktijdschriften? Met deze deelvraag wordt duidelijk waar het gesprek met betrekking tot professionalisering in die tijd over ging.

Welke ideeën komen er in de vaktijdschriften naar voren over hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn? Met deze deelvraag wordt duidelijk wat men in die tijd als professionaliteit en professionalisering van de gezinsvoogd zag.

Wat was de invloed van de opkomst van het *social casework* op het werk van de gezinsvoogden? Met deze deelvraag wordt duidelijk wat de schrijvers van de vaktijdschriften vonden van de nieuwe methodiek *social casework*, die een rol speelde binnen de professionalisering.

Op wat voor manier werd er door de schrijvers van de artikelen aangekeken tegen de professionalisering en professionaliteit van gezinsvoogden? Met deze deelvraag wordt duidelijk wat het sentiment was dat de auteurs tegenover professionalisering hadden.

In dit onderzoek zal ingezoomd worden op de professionalisering van de gezinsvoogdij. De periode die onderzocht wordt is van 1950 tot 1965. Vanaf 1950 kwam de professionalisering van de kinderbescherming op gang. Tot ongeveer 1965 was er sprake van optimisme in de kinderbescherming. Hierna ging het geloof in de kinderbeschermingsmaatregelen sterk achteruit (M. Dekker, 2016). Dit onderzoek zal zich richten op hoe er tijdens de vooral optimistische periode tegen professionalisering werd aangekeken. Onderzoek van een medestudent zal gericht zijn op de periode hierna.

Theoretisch kader

Onder de justitiële kinderbescherming vielen kinderbeschermingsmaatregelen die werden opgelegd aan gezinnen door kinderrechtters. Deze maatregelen waren onder te verdelen in het civiele

jeugdrecht en het strafrecht. Onder het civiele jeugdrecht vielen de ondertoezichtstelling (OTS) en de ontheffing en ontzetting van het ouderlijk gezag. Onder het strafrecht vielen de jeugd-tbr, terbeschikkingstelling van de regering en het plaatsen in een inrichting (Komen 1999). Tegenwoordig wordt er in plaats van 'justitiële kindbescherming', ook wel 'jeugdzorg in een gedwongen kader' als term gebruikt. In dit onderzoek zal de term 'justitiële kindbescherming' worden gebruikt, omdat dit gebruikelijk was in de onderzoeksperiode.

Wanneer de rechter een uitspraak deed voor een OTS, wees hij een gezinsvoogd aan. In deze gevallen werd het gezag van de ouders ingeperkt en gedeeltelijk overgenomen door de gezinsvoogd. Eventueel kon hierbij besloten worden de kinderen uit huis te plaatsen in een residentiële inrichting of in een pleeggezin. De ouders moesten de aanwijzingen van de gezinsvoogd over de opvoeding opvolgen. Hiernaast hadden de gezinsvoogden als taak om de kinderrechter te adviseren over het verloop van de maatregel (J.J.H. Dekker, 2016; Komen, 1999).

Om te omschrijven wat met professionalisering bedoeld wordt, wordt gebruik gemaakt van de professionaliseringstheorie van Freidson (Freidson, 1994, zoals beschreven in Spierts, 2014). Hij heeft een model ontwikkeld die laat zien wat ideaal zou zijn voor professionalisme van sociaal-culturele beroepen. Binnen zijn model omschrijft hij vijf basiskennmerken: *body of knowledge and skills*; *arbeidsdeling*; *arbeidsmarkt*; *opleiding, scholing en training*; en *beroepsideologie*.

Met *body of knowledge and skills* worden de theoretische kennis en praktisch toepasbare vaardigheden die een professional nodig heeft om zijn beroep te kunnen uitoefenen bedoeld. Bij veel van deze kennis en vaardigheden is het contextafhankelijk hoe het moet worden ingezet (Berger & Zwikker, 2010; Freidson, 2001, zoals beschreven in Spierts, 2014). Met *arbeidsdeling* worden de arbeidstaken bedoeld die behoren bij het beroep. Bij elke functie heeft men bepaalde verwachtingen en taken die bij deze functie horen. Door arbeidstaken te verdelen, kunnen de beroepskrachten zich specialiseren en hierdoor arbeidstaakbeheersing opdoen. Freidson benoemt dat dit belangrijk is. Met *arbeidsmarkt* wordt bedoeld dat de beroepsgroep in staat is om een beschermende positie in te nemen op de arbeidsmarkt. Hiermee wordt bedoeld dat niet iedereen binnen dit beroep kan

toetreden. Dit wordt gedaan door eisen te stellen aan de beroepskrachten, op het gebied van kwalificering en certificering. Deze kwalificering en certificering moet worden gedaan door instituten voor *opleiding, scholing en training*. Ook dit is een van de kenmerken die Freidson benoemt. Hieronder valt ook het bijscholen van medewerkers. Als laatste noemt Freidson het kenmerk *beroepsideologie*. Hiermee wordt bedoeld dat het belangrijk is dat de mensen de vakkundigheid en het inzicht van de professional aannemen en accepteren (Freidson, 2001, zoals beschreven in Spierts, 2014).

Methode

De onderzoeksvraag zal beantwoord worden door middel van een historisch pedagogisch onderzoek. Er wordt een kwalitatieve inhoudsanalyse gedaan van artikelen uit vaktijdschriften op het gebied van kindbescherming, uitgegeven tussen 1950 en 1965. In deze vaktijdschriften stonden de thema's 'kindbescherming' en 'maatschappelijk werk' centraal. Door hiernaar te kijken, kan er een beeld geschetst worden van de ideeën en discussies die gevoerd werden over de justitiële kindbescherming.

In de eerste helft van de twintigste eeuw was er sprake van sterke verzuiling op maatschappelijk en cultureel gebied (Bakker, et al. 2010). Vaktijdschriften uit deze tijd waren dan ook opgedeeld in confessionele en neutrale tijdschriften. De tijdschriften die zullen worden gebruikt zijn *De Koepel* en *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk*. Er is voor deze tijdschriften gekozen omdat het thema 'kindbescherming' in deze tijdschriften veel naar voren kwam. *De Koepel* was een maandblad voor gestichtspedagogiek en gezinsverpleging. Het werd uitgebracht door de Nederlandse Vereniging van Directeuren en Directrices van Opvoedingsinstellingen. In *De Koepel* werden vooral protestantse en neutrale instellingen vertegenwoordigd. Het *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk* werd uitgegeven door de Nationale Federatie voor maatschappelijk werk en de Nationale Federatie voor Kinderbescherming. Hierin werden vooral neutrale instellingen vertegenwoordigd. De tijdschriften werden geschreven voor mensen die werkzaam waren binnen de

kinderbescherming en het maatschappelijk werk (M. Dekker, 2016). Door een confessioneel en een neutraal tijdschrift te bestuderen, wordt een zo representatief mogelijk beeld gevormd.

Uit praktische overwegingen is besloten alleen tijdschriften mee te nemen die beschikbaar zijn in de Universiteitsbibliotheek te Groningen. Hier zijn van het *Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk* ongeveer 320 tijdschriften aanwezig die van belang zijn voor dit onderzoek. De tijdschriften zijn uitgegeven tussen 1950 en 1965. Per jaar zijn er ongeveer 20 tot 23 tijdschriften uitgegeven. In de bibliotheek in Groningen is het mogelijk om van het tijdschrift *De Koepel* de tijdschriften vanaf het jaar 1957 in te zien. Uitgaven van de jaren hiervoor zijn niet aanwezig. Per jaar zijn er 12 nummers uitgegeven. Dit maakt dat er voor dit tijdschrift 108 zijn die gebruikt kunnen worden.

Uit deze tijdschriften zal op een systematische manier artikelen geselecteerd worden aan de hand van in- en exclusiecriteria. Als eerste moet er in meer dan de helft van het artikel worden ingegaan op de hulp die aan gezinnen geboden wordt door gezinsvoogden. Wanneer het artikel alleen ingaat op residentiële zorg of gezinsverpleging, wordt deze niet meegenomen in de selectie. Het tweede criterium is dat er in het artikel wordt ingegaan op (een vorm van) professionalisering in de kindbescherming. Dit wordt gedaan door te kijken naar de kenmerken die volgens Freidson de basis vormen voor professionaliteit: *body of knowledge and skills; arbeidsdeling; arbeidsmarkt; opleiding, scholing en training; en beroepsideologie*. Wanneer (één van) deze onderwerpen naar voren komen in het artikel, zal het meegenomen worden in de analyse.

Body of knowledge and skills: Dit onderwerp komt naar voren in het artikel wanneer er werd beschreven welke vaardigheden en kennis een gezinsvoogd nodig had om zijn taak goed uit te voeren.

Arbeidsdeling: Dit onderwerp komt naar voren in het artikel wanneer er werd benoemd dat bepaalde taken alleen voor de gezinsvoogd zijn, of wanneer gezinsvoogden gespecialiseerd waren in een bepaalde taak. Het kan naar voren komen in het artikel dat de gezinsvoogd juist niet gespecialiseerd was een bepaalde taak. Ook dan valt dit onder het kenmerk *arbeidsdeling*.

Arbeidsmarkt: Dit onderwerp komt naar voren in het artikel wanneer er in het artikel bepaalde eisen of kwalificaties benoemd werden waaraan de gezinsvoogd moest voldoen, voordat de persoon kon toetreden tot de arbeidsmarkt.

Opleiding, scholing en training: Dit kenmerk komt naar voren in het artikel, wanneer er een bepaalde vorm van scholing benoemd of beschreven werd die gezinsvoogden konden volgen.

Beroepsideologie: Dit kenmerk komt naar voren in het artikel, wanneer het ging over het gezag dat gezinsvoogden kregen van hun omgeving. Het kan voorkomen dat ze dit gezag wel kregen, maar ook dat ze dit niet ontvingen.

Tijdens het onderzoek wordt er gewerkt met de drie interpretatieve technieken van Mayring (Mayring 2000, zoals beschreven in M. Dekker, 2016). De eerste techniek is het samenvatten van de tekst. Dit wordt gedaan om de gevonden resultaten in de context van het artikel te kunnen plaatsen. Om deze reden wordt er na het lezen van elk artikel een korte samenvatting geschreven. Het is de bedoeling dat de samenvatting de inhoud van het artikel bondig weergeeft.

Als tweede techniek noemt Mayring 'structureren' (Mayring 2000, zoals beschreven in M. Dekker, 2016). Deze techniek wordt toegepast in dit onderzoek door op een systematische manier de artikelen te analyseren. Dit is gedaan door een analyse-instrument te gebruiken, waarin de deelvragen worden uitgesplitst in beantwoordbare vragen voor ieder artikel (bijlage 2).

Als eerste wordt benoemd wat het basiskenmerk van Freidson (Freidson, 1994, zoals beschreven in Spierts, 2014) is dat beschreven wordt in het artikel. Hiermee kan antwoord gegeven worden op de deelvraag: Welke onderwerpen met betrekking tot professionalisering komen naar voren in de vaktijdschriften?

Als tweede wordt gekeken of er in het artikel eisen voor gezinsvoogden naar voren komen en welke dit zijn. De gevonden eisen worden gecodeerd door middel van inductief coderen. Dit zal worden gedaan door middel van de constant comparative method. Er zal begonnen worden door één artikel open te coderen. Vervolgens zal bij een volgend artikel gekeken worden of de codes ook toe te passen zijn op dat artikel. Zo niet, dan zullen er codes toegevoegd of aangepast worden. Door de

artikelen constant met elkaar te vergelijken en de codes te veranderen, zal er een volledige codeboom vormgegeven worden (Boeije, 2002). Hiermee wordt antwoord gegeven op de tweede deelvraag: Welke ideeën komen er in de vaktijdschriften naar voren over hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn?

Als derde wordt er omschreven op wat voor manier *social casework* terugkomt in het artikel. Hiermee wordt antwoord gegeven op de derde deelvraag: Wat was de invloed van de opkomst van het *social casework* op het werk van de gezinsvoogden?

Hierop volgend wordt omschreven of de auteur overwegend positief, negatief of neutraal tegenover de professionalisering en professionaliteit van de gezinsvoogd stond. Dit kan alleen aangegeven worden wanneer in het artikel duidelijk de mening van de auteur naar voren komt. Wanneer de auteur duidelijk omschrijft dat hij een voorstander is van de professionalisering van de gezinsvoogden, wordt hier het label 'positief' aan gehangen. Wanneer de auteur duidelijk omschrijft dat hij het niet eens is met de professionalisering, wordt hier het label 'negatief' aangehangen. Wanneer de auteur niet duidelijk zijn mening laat merken, of evenveel positieve als negatieve punten benoemt, wordt hier het label 'neutraal' aan gehangen.

Als laatste is er de mogelijkheid om verdere opvallendheden aan te geven. Dit wordt gedaan omdat er in de tekst soms dingen terug te vinden zijn, die vooraf vanuit de literatuur niet voorspeld kunnen worden (Flick, 2019)

Als laatste techniek noemt Mayring 'verhelderen', ook wel contextanalyse genoemd. De uitkomsten uit de analysevragen worden geplaatst in de context van die tijd (Mayring 2000, zoals beschreven in M. Dekker, 2016). Hiervoor zal er in het volgende hoofdstuk een korte contextanalyse volgen. Hierin zal verteld worden over de algemene maatschappelijke ontwikkelingen tussen 1950 en 1965. Hiernaast zal beschreven worden hoe de kindbescherming zich tot 1950 ontwikkeld had en hoe deze kindbescherming er tussen 1950 en 1965 uit zag.

Context

Maatschappelijke ontwikkelingen

Na de Tweede Wereldoorlog brak er in Nederland een gouden tijd aan (Mecking & Hogervorst, 2014; Schuyt & Taverne, 2000). Nederland stond tijdens deze periode in het teken van wederopbouw. Westerse economieën kwamen in een groeiproces terecht dat lang doorzette. De productie, aandelenkoersen, loonsverhogingen en huizenprijzen bleven stijgen (Mecking & Hogervorst, 2014; De Rooy, 1986; Schuyt & Taverne, 2000). Hiernaast werd het stelsel van sociale zekerheid in werking gezet. De samenleving en de industrie werden gemoderniseerd (M. Dekker, 2016). Dit alles leidde tot optimisme in Nederland, op vrijwel alle gebieden (Bonneux, 2011; Schuyt & Taverne, 2000).

Vanaf het einde van de 19^e eeuw was er in Nederland sprake van verzuiling. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was er een toenadering tussen de verschillende groepen. Na de oorlog leek deze toenadering door te zetten. Echter, na de bevrijding kwamen de verschillende zuilen toch weer op (Thurlings, 1979; J.J.H. Dekker, 2012). De ideologische zuilen hadden elk hun eigen ideeën over onder andere media, scholen, verzorgingshuizen, sport- en culturele clubs en gezondheidszorg. Hiernaast hadden de verschillende zuilen ook hun eigen scholen en hun eigen kinderbescherming (Sturm et al., 1998; J.J.H. Dekker, 2012). De verschillende zuilen waren de katholieke, protestantse, sociale en liberale (J.J.H. Dekker, 2012).

De kinderbescherming werd een belangrijk onderdeel van de wederopbouw. Deze werd ingezet om de zogenoemde 'massajeugd' te bestrijden, waarover men zich diep zorgen maakte. Deze benaming werd gebruikt voor risicovolle jeugd, uit vaak onmaatschappelijke gezinnen. Volgens kranten en tijdschriften was deze jeugd 'ongrijpbaar' en 'verwilderd'. Dit kwam volgens hen doordat de invloed van traditie, sociale conventie, moraliteit en geloof steeds meer afnam. Het onderwijs en de jeugdorganisaties boden geen bescherming meer (De Rooy, 1986; J.J.H. Dekker, 2012). Ook was na de oorlog het aantal onwettige kinderen verdrievoudigd. Er waren vierduizend joodse pleegkinderen die opvang nodig hadden en ongeveer 25.000 NSB-kinderen, waarvan de ouders in de

gevangenis zaten. Hiernaast waren er 12.500 jongeren die meegewerkt hadden met de Duitsers (Bakker et al., 2010) Het was voor iedereen duidelijk: er moest gewerkt worden aan de heropvoeding van de jeugd (Bakker et al., 2010; J.J.H. Dekker, 2012).

Kinderbescherming voor 1950

Aan het einde van de negentiende eeuw kwam men tot de conclusie dat de oorzaak van kinderen die problemen veroorzaakten, verwaarlozing door de ouders was (Bakker et al, 2010; Komen, 1999; Schuurman, 1993). Er werden meer pedagogisch kwaliteiten van de ouders verwacht, dan waar zij aan konden voldoen (Bakker et al, 2010; Schuurman, 1993)

In 1905 traden drie kindrewetten in treding: de Burgerlijke Kinderwet, de Strafrechtelijke Kinderwet en de Kinderbeginselenwet. De Burgerlijke Kinderwet zorgde ervoor dat door uitspraak van een rechter, ouders uit hun ouderlijke macht konden worden ontzet of ontheven. Door de Strafrechtelijke Kinderwet, kon de rechter zelf kiezen wat hij de juiste straf vond voor het kind. De Kinderbeginselenwet regelde de uitvoering van de kindrewetten (Bakker et al., 2010; Komen, 1999).

De uitvoering van de kinderbeschermingsmaatregelen werd gedaan door verzuilde instellingen (Commissie Samson, 2012). Iedere zuil had zijn eigen manier van werken en zijn eigen personeel. Het personeel dat werkzaam was in deze instellingen, was grotendeels vrijwillig en ongeschoold (Bakker et al., 2010; J.H. Dekker, 2016).

Vanaf de invoering van deze kindrewetten was er veel kritiek op de uitvoering ervan en groeide de behoefte aan aanvullende wetgeving. In 1922 werden er kinderrechters aangesteld (Bakker et al., 2010; J.H. Dekker, 2016). Zij kregen naast ontzegging en ontheffing ook de mogelijkheid tot het opleggen van een ondertoezichtstelling (OTS). Dit hield in dat er een gezinsvoogd werd aangesteld die toezicht hield op de opvoeding. Hiernaast kon deze de rechter adviseren over de maatregelen die aan het gezin waren opgelegd (Bakker et al., 2010).

In de jaren 30 kwamen nieuwe wetenschappelijke inzichten aan het licht die invloed hadden op de manier waarop gedacht werd over de kinderbescherming. Dit leidde tot veel kritiek op verschillende onderdelen binnen de kinderbescherming. Zo kwam onder andere de gestichtszorg

onder vuur te liggen. Ook kwamen er verontrustende beelden naar voren uit onderzoeken die gedaan werden naar de pleegzorg. Zo zou er sprake zijn geweest van onder andere sociale uitbuiting en mishandeling. Onderzoek naar de ondertoezichtstellingsmaatregel, liet ook negatieve resultaten zien (Bakker et al., 2010).

Kinderbescherming na 1950

Na de Tweede Wereldoorlog groeide de kindbescherming. Deze groei ging door tot in de jaren 60. Doordat de overheid mee geld beschikbaar stelde, kreeg zij ook mee invloed (M. Dekker, 2016; J.J.H. Dekker, 2012; J.J.H. Dekker, 2016). Hierdoor kon de overheid eisen gaan stellen aan hoe het er in de kindbescherming aan toe moest gaan.

Vanaf de jaren 50 eiste de overheid meer professionalisering van de kindbescherming (Commissie Samson, 2012). Eén manier waarop deze professionalisering doorgevoerd werd, was door personeel te scholen (J.J.H. Dekker, 2016). Al vanaf 1900 was er de mogelijkheid voor maatschappelijk werkers om zich aan de School voor Maatschappelijk werkers te specialiseren in de kindbescherming (Van der Linde, 2012). Vanaf 1947 werd ook de cursus Kinderbescherming-A aangeboden aan inrichtingspersoneel. In 1949 volgde hierop de cursus Kinderbescherming-B (J.J.H. Dekker, 2012). Vanaf 1955 werd het langzaamaan gebruikelijker in de kindbescherming een diploma te hebben (J.J.H. Dekker, 2016).

In de jaren 60 kwamen er meer geschoolde gedragswetenschappers in de kindbescherming, maar deze hadden meestal weinig invloed omdat ze maar een paar uur per week voor een instelling beschikbaar waren. De verdere medewerkers, zoals groepsleiding en gezinsvoogden, waren nog maar nauwelijks geschoold. De wetenschappelijke visie van de gedragswetenschappers en de praktische ervaring van de kinderwerkers, stonden hierin tegenover elkaar. De kinderwerkers vonden de werkwijze van de gedragswetenschappers te zacht (Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg, 2019).

Ook binnen de gezinsvoogdij was een groot deel van de medewerkers nog ongeschoold. Zo waren ook de gezinsvoogden geen beroepskrachten. In 1952 verscheen een onderzoek uitgevoerd

door mevrouw Clemens Schröner. Zij concludeerde dat de gezinsvoogdij op dat moment weinig positieve veranderingen met zich meebracht. Veel gezinsvoogden leken niet goed te beseffen wat hun taak allemaal inhield. In de loop van de jaren vijftig en zestig werden er opleidingen geboden voor gezinsvoogden aan de sociale academies. Vrijwilligers konden het werk namelijk niet meer aan (Kruithof, 2002).

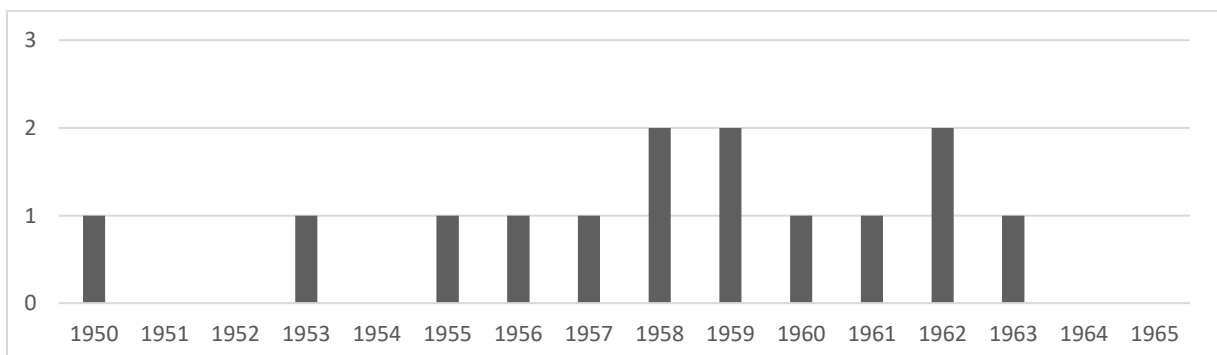
Ondanks de vele kritiek die er gegeven werd, bleef men geloof houden in de kindbescherming. Het optimisme dat in de samenleving de overhand had (Bonneux, 2011; Schuyt & Taverne, 2000), had men ook in de kindbescherming (M. Dekker, 2016). Dit kwam omdat men hoop had in de professionalisering die steeds meer opkwam. Men geloofde dat er effectief kon worden ingegrepen in het leven van een kind (M. Dekker, 2016).

Resultaten

In de tijdschriften zijn 18 artikelen gevonden die mogelijk geschikt zouden zijn voor dit onderzoek. Na het grondig doorlezen van de artikelen, bleven er 14 over die daadwerkelijk voldeden aan de opgestelde criteria. Van deze artikelen waren er acht gepubliceerd in *De Koepel*. De andere zes kwamen uit het *Tijdschrift voor Maatschappelijk werk*. In figuur 1 is een verdeling te zien van de jaartallen waarin de gevonden artikelen zijn uitgebracht. Aan het begin van de onderzoeksperiode zijn relatief minder artikelen gevonden. Een mogelijke oorzaak hiervoor is dat van het tijdschrift *De Koepel* de uitgaven tot en met 1956 niet beschikbaar waren. Vanaf 1955 is de verdeling aardig gelijk, met uitzondering van de laatste twee jaar.

Figuur 1

Jaartallen gevonden Tijdschriftartikelen

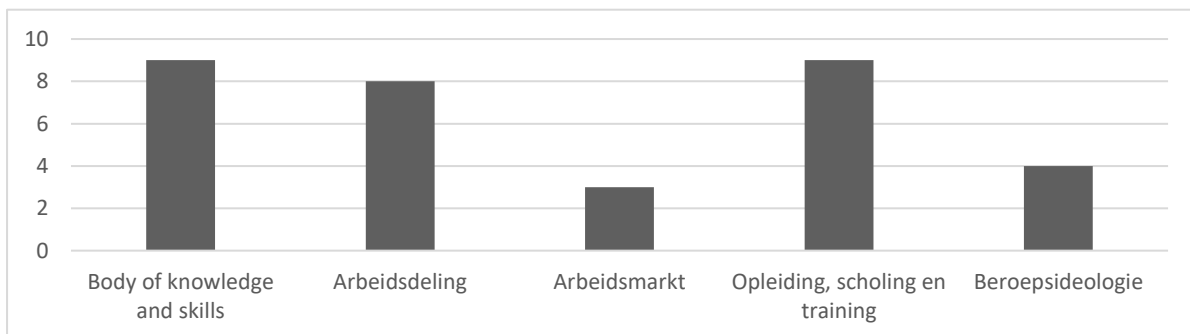
Na de selectie van de artikelen, is voor ieder artikel het analyse-instrument ingevuld. Ten voorbeeld zijn er in bijlage 3 twee ingevulde analyse-instrumenten terug te vinden. De resultaten die gevonden zijn, zullen per deelvraag worden uitgesplitst. In bijlage 1 is de lijst met artikelen en het artikelnummer terug te vinden. Naar de artikelen zal worden verwezen met de nummers uit deze lijst.

Welke onderwerpen met betrekking tot professionalisering komen naar voren in de vaktijdschriften?

Alle vormen van professionalisering die Freidson benoemd heeft, zijn in de artikelen naar voren gekomen. In figuur 2 is uitgesplitst hoe vaak elk onderwerp naar voren is gekomen.

Figuur 2

Onderwerpen Professionalisering Tijdschriften

Body of knowledge and skills

Body of knowledge and skills was één van de onderwerpen die het vaakst naar voren kwam in de artikelen. In de meeste gevallen ging het over de vaardigheden die een gezinsvoogd moest hebben. Zo werd benoemd hoe een gezinsvoogd zou moeten kunnen rapporteren (artikel 1, 8). Door de directeur van Humanitas, Dijkers, werd benoemd dat hij de ouders goed moest kunnen beïnvloeden (artikel 9). Hiernaast moest de gezinsvoogd de cliënt op een juiste manier kunnen benaderen (artikel 4,10), moest de persoon zich kunnen aanpassen (artikel 6,2) en werd vakkundigheid benoemd als iets belangrijks (artikel 14). Ook benoemde kinderrechtster Hudig dat de

gezinsvoogd over de capaciteit moet beschikken om iets van discipline en een gevoel van orde en regelmaat over te dragen (artikel 2).

In andere gevallen ging het bij het onderwerp *body of knowledge and skills* om het onderdeel 'kennis'. Zo vond Brobbel, de secretaris van de Raad van de Kinderbescherming, dat de gezinsvoogd moest weten wanneer er deskundige hulp ingeschakeld moest worden (artikel 4). Daarnaast moest de gezinsvoogd volgens Clemens Schröner en Clee, medewerkers van het instituut voor preventieve geneeskunde, begrijpen wat de functie van de gezinsvoogd inhield (artikel 6). Eerder had Clemens Schröner in haar onderzoek geconcludeerd dat dit een probleem was onder de gezinsvoogden (Kruithof, 2002). Ook Kam, een maatschappelijk werker, noemde dat het belangrijk was dat de gezinsvoogd wist wat hij kon verwachten (artikel 13). Clemens Schröner en Clee vonden ook dat er te hoge eisen werden gesteld aan de vakkennis van gezinsvoogden (artikel 6). Wegerif reageerde hierop en vond het juist belangrijk dat de gezinsvoogden vakkennis hadden (artikel 14).

Opleiding, scholing en training

Het onderwerp *opleiding, scholing en training* was ook één van de onderwerpen die het vaakst terugkwam. Het ging hierbij vaak over de scholing en training van particuliere gezinsvoogden. In de jaren 50 en 60 was een groot deel van de gezinsvoogden nog ongeschoold (Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg, 2019; Kruithof, 2002). Wel werd aan hen cursussen, lezingen en literatuur geboden (artikel 1). Volgens Brobbel was het nodig dat de gezinsvoogd algemene scholing en voorlichting ontving (artikel 4). Volgens De Vrijer, een jeugdmaatschappelijk werker bij Pro Juvente, moest de gezinsvoogd geschoold worden in het rapporteren door maatschappelijk werkers (artikel 8). Ook Kam vond dat het één van de taken was van de maatschappelijk werker om de gezinsvoogd te scholen (artikel 12). Van Oort-Wegelin benoemde een nieuwe manier waarop scholing werd gedaan, namelijk door vrijwillige gezinsvoogden onderling die elkaar adviseerden (artikel 5). Clemens Schröner en Clee benoemden dat het niet belangrijk was dat de vrijwilliger compleet geschoold werd, maar dat hij wel een bepaalde vorming nodig had, zodat er geen misvattingen waren over de functie (artikel 6). Hudig benoemde dat intelligentie en scholing

voor een particuliere gezinsvoogd alleen van belang waren, als hij ook over andere kenmerken beschikte, zoals het hebben van sociale belangstelling en het goed kunnen aanpassen aan de omgeving (artikel 2). Het blijkt dat de noodzaak tot beroepsscholing niet zo groot was. Kruithof (2002) benoemde dat in de loop van de jaren 50 en 60 er opleidingen werden aangeboden aan de sociale academies, omdat particuliere gezinsvoogden het werk niet meer aan konden. In de vaktijdschriften is dit echter nergens duidelijk naar voren gekomen

De drie laatst uitgegeven artikelen, gingen in op de scholing van maatschappelijk werkers. Zo werd benoemd dat beroepskrachten de gelegenheid hadden hun kennis en inzicht te verdiepen en te vergroten door middel van practica, studiedagen en studieconferenties. (artikel 11). Ook in artikel 14 werd de opleiding aan de Sociale academies voor maatschappelijk werkers benoemd. Kam benoemde dat het van belang was dat de maatschappelijk werker bijbleef door onder andere cursussen te volgen (artikel 12). Dat in de latere tijdschriften er meer aandacht werd besteed aan de scholing van maatschappelijk werkers komt overeen met het feit dat er in de loop van de jaren 50 en 60 steeds meer geschoolde werkers werkzaam raakten in de kindbescherming. (J.J.H. Dekker, 2016; Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg, 2019).

Arbeidsdeling

Het kenmerk *arbeidsdeling* kwam regelmatig naar voren in de artikelen. Dit onderwerp werd op twee verschillende manieren besproken.

De eerste manier waarop *arbeidsdeling* naar voren kwam, was dat er werd verteld welke taken er in het algemeen bij een gezinsvoogd hoorden. Zo benoemde Wegerif in zijn artikel taken die de verantwoordelijkheid waren van de gezinsvoogd. Hij schreef dat de gezinsvoogd het kind naar zelfstandigheid moest voeren (artikel 10). De Vrijer en Knuttel vonden dat rapporteren een taak was die bij het werk van de gezinsvoogd hoorde (artikel 1, 8). Volgens Dijkers was dit juist niet een taak die de gezinsvoogd zou moeten beheersen (artikel 9). Hudig benoemde hiernaast dat de taak van de gezinsvoogd niet alleen het kind besloeg, maar het complete gezin (artikel 2).

De tweede manier waarop *arbeidsdeling* naar vorkwam, was wanneer het ging over het verschil in taken dat een particuliere en een opgeleide gezinsvoogd zouden moeten hebben. Zo noemde Brobbel dat er bepaalde taken waren die geschikter zouden zijn voor een beroepskracht dan voor een particuliere gezinsvoogd (artikel 4). Clemens Schröner en Clee waren het hiermee eens. Ook zij benoemden dat er een duidelijke taakverdeling moest zijn tussen de vrijwilliger en de beroepskracht (artikel 6). Ook Kam ging in haar artikel in op het verschil in taken dat een maatschappelijk werker en een gezinsvoogd had (artikel 12).

Beroepsideologie

Het onderwerp *beroepsideologie* kwam relatief minder voor in de artikelen. Twee keer werd genoemd dat het belangrijk was dat het gezin de gezinsvoogd als een steun ervaarde en als een vertrouweling en raadgever werd geaccepteerd. Alleen op deze manier kon de gezinsvoogd goed functioneren (artikel 3, 9). Hiernaast noemde Kam dat gezinsvoogden er rekening mee moesten houden dat ouders mogelijk een gevoel van wantrouwen tegenover hen hadden (artikel 13). Staab en Klink, jeugdmaatschappelijk werkers, benoemden hoe dit gevoel van wantrouwen mogelijk erger kon zijn bij een beroepskracht dan bij een vrijwilliger (artikel 11). Dit gevoel van wantrouwen kon problemen opleveren voor het gezag van de gezinsvoogd.

Arbeidsmarkt

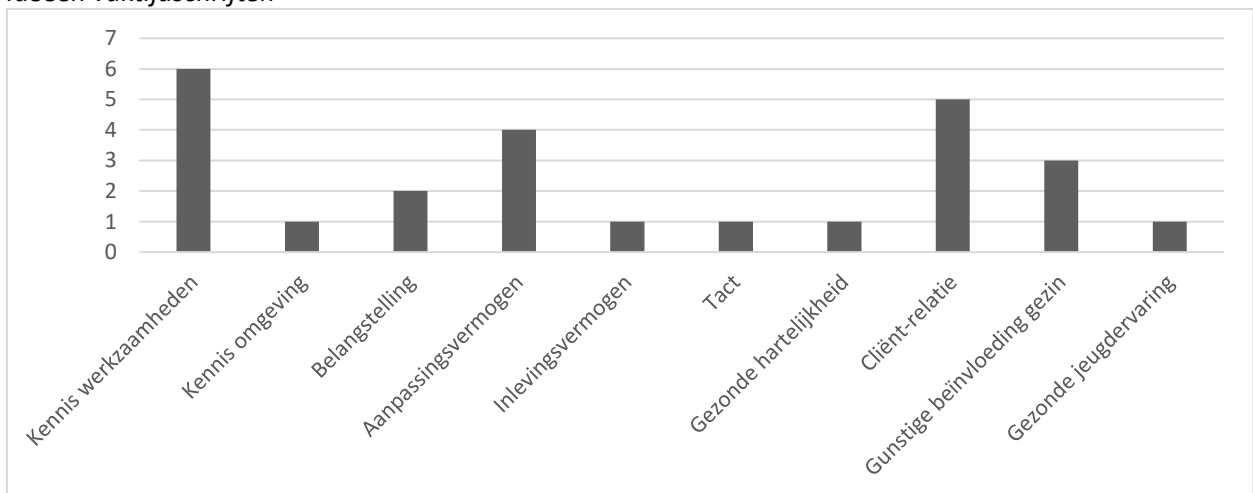
Het onderwerp *arbeidsmarkt* kwam drie keer voor en elke keer in dezelfde context (artikel 1, 4 en 7). Er werd in deze gevallen genoemd hoe aspirant-gezinsvoogden niet geschikt werden geacht en om deze reden werden afgewezen. Waarom de aspirant-gezinsvoogd in deze gevallen als niet geschikt wordt bevonden, werd in geen van de gevallen verder uitgelegd. Zo schreef Visser, werkzaam bij Pro Juvente: "*Het is dan toch nog steeds nodig kennis te maken en te bekijken of inderdaad deze persoon geschikt en bereid is voor dit werk*" (artikel 7). Eerder bleek al dat men in de jaren 60 nog geen eisen van kwalificering en certificering had waaraan de gezinsvoogd zou moeten voldoen (Kruithof, 2002). Het is hiermee begrijpelijk dat dit kenmerk niet veel terug te zien in de artikelen.

Welke ideeën komen er in de vaktijdschriften naar voren over hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn?

In de vaktijdschriften werd door de auteurs op veel verschillende manieren en vanuit veel verschillende perspectieven beschreven hoe zij vonden hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn. Om hierin overzichtelijk te krijgen of er overeenstemming is in wat de verschillende auteurs noemden, zijn de verschillende ideeën ingedeeld in categorieën. Deze categorieën zijn opgesteld na het invullen van de analyseformulieren, doormiddel van de constant comparative method. In de artikelen werden 10 categorieën gevonden van ideeën over hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn. De categorieën, en hoe vaak ze voorkwamen in de artikelen, zijn terug te zien in figuur 3.

Figuur 3

Ideeën vaktijdschriften

Deze categorieën zijn onderverdeeld in vier hoofdcategorieën: kennis, eigenschappen gezinsvoogd, werkinsteek van de gezinsvoogd en eigen ervaring. Hieronder zullen de subcategorieën, onderverdeeld in de hoofdcategorieën, besproken worden.

Kennis

Onder kennis vallen zowel 'kennis werkzaamheden gezinsvoogdij' als 'kennis omgeving'.

'Kennis werkzaamheden gezinsvoogdij' is de categorie die het vaakst tegengekomen werd in de artikelen. De auteurs die hierop ingingen, beschreven alleen niet altijd duidelijk wat ze hiermee

precies bedoelen. Zo noemde Van de Werk dat de gezinsvoogd op de hoogte moest zijn van de strekking van de gezinsvoogdij (artikel 3). Wat de strekking van de gezinsvoogdij was, beschreef hij niet. Clemens Schröner en Clee noemden dat de gezinsvoogd moest begrijpen wat de functie inhield (artikel 6). Wat de functie dan precies inhield, beschreven ze niet. Brobbel, beschreef dit uitgebreider. Hij noemde dat de gezinsvoogd de goede methodiek moest kunnen toepassen, de juiste instelling wist te vinden en wist wanneer er deskundige hulp moest worden ingeschakeld (artikel 4).

Hiernaast waren er drie auteurs die specifiek ingingen op de taak 'rapporteren'. De meningen over deze taak waren verdeeld. De Vrijer, benoemde hoe het belangrijk was dat de gezinsvoogd goed en objectief leerde te rapporteren. Hij vond dat dit onder particuliere gezinsvoogden vaak slecht of soms zelfs helemaal niet werd gedaan. Zij moesten beter worden geschoold en begeleid door de maatschappelijk werkers (artikel 8). Ook Knuttel vond dat hier een verbetering in gemaakt kon worden en noemde het belang van rapporteren in zijn artikel (artikel 1). Dijkers was het hier niet mee eens. Hij schreef zijn artikel als reactie op het artikel van De Vrijer. Hij vond dat het niet nodig was dat de particuliere gezinsvoogd rapporteerde. Dit zou namelijk de spontaniteit in de weg gaan (artikel 9).

Van de Werk was de enige auteur die in zijn artikel de kennis van de omgeving als een vereiste stelde voor gezinsvoogden. Hij noemde dat de gezinsvoogd de wijk moest kennen waar het gezin woonde (artikel 3).

Eigenschappen gezinsvoogd

Er werden vijf algemene eigenschappen genoemd die een gezinsvoogd volgens de auteurs van de artikelen zou moeten hebben

De eerste eigenschap die genoemd werd is 'belangstelling'. Dit werd op twee verschillende manieren in de artikelen naar voren gebracht. Zo noemde Hudig dat het belangrijk was dat de gezinsvoogd sociale belangstelling had (artikel 2). Visser noemde dat het belangrijk was dat de gezinsvoogd persoonlijke belangstelling in de mens had (artikel 7).

De tweede eigenschap die genoemd werd is 'aanpassingsvermogen'. Clemens Schröner en Clee benoemden dat het belangrijk was dat de gezinsvoogd zich kon aanpassen, om zo een relatie te ontwikkelen met de cliënt, die boven de gezinsvoogdijrelatie uitging (artikel 6). Wegerif was het ermee eens dat de gezinsvoogd beschikte over aanpassingsvermogen. Hij vond dat de gezinsvoogd bereid moest zijn om mening over de pupil en de opvoeding mee te evolueren met veranderingen. Ook moest de gezinsvoogd bereid zijn van de pupil en de ouders te leren. Hij vond alleen niet dat deze relatie een relatie moest worden die boven de gezinsvoogdijrelatie uitging (artikel 10). Hudig benoemde dat het juist belangrijk was dat de gezinsvoogd zich kon aanpassen aan de omgeving. Daarnaast benoemde zij dat het van belang was dat de gezinsvoogd beschikte over een soepele levensstijl (artikel 2).

Naast deze eigenschappen, waren er drie eigenschappen die elk door enkel één auteur werden benoemd. Zo noemde Kam de eigenschap 'inlevingsvermogen'. Hiermee werd bedoeld dat de gezinsvoogd de gevoelens die ouders hadden kon begrijpen (artikel 13). Hudig benoemde hiernaast dat de gezinsvoogd moest beschikken over 'tact' en 'gezonde hartelijkheid' (artikel 2).

Werkinsteek

Met werkinsteek wordt de manier bedoeld waarop de gezinsvoogden hun werk, en dus de gezinnen, benaderden.

Cliënt-relatie was hetgeen dat het meest gevonden werd in de artikelen. Hiermee werd door de auteurs bedoeld dat de gezinsvoogd moest zorgen voor een goede relatie met de cliënt. Zo moest hij de cliënt op de eerste plaats zien als medemens (artikel 10, 14). Op deze manier kon de gezinsvoogd het vertrouwen van het gezin winnen, om zo een steun te kunnen vormen (artikel 3, 6, 9) Over hoe deze relatie er precies uit moest zien, waren verschillende meningen. Zo benoemde Visser dat, wanneer hier behoefte aan was, de gezinsvoogd op kon treden als moeder- of vaderfiguur (artikel 7). Ook Clemens Schröner en Clee noemden dat er een relatie moest ontstaan die boven de gezinsvoogdijrelatie uiting (artikel 6). Wegerif benoemde dat de gezinsvoogd juist niet kon en moest optreden als vader of moeder, maar dat de relatie overwegend zakelijk moest zijn (artikel 10).

Ook gunstige beïnvloeding van het gezin is een onderwerp die terugkwam in de artikelen. Zo noemde Dijkers dat het belangrijk was dat de gezinsvoogd spontaan naast de ouders ging staan en hiermee hun gedrag gunstig beïnvloede (artikel 9). Hudig noemde *waarmee* de gezinsvoogd de ouders moet beïnvloeden, namelijk discipline en een gevoel voor orde en regelmaat (artikel 2). Volgens Wegerif was het de bedoeling dat de gezinsvoogd het kind naar zelfstandigheid voerde (artikel 10).

Eigen ervaring

Er is één auteur, Hudig, die benoemde dat de eigen jeugdervaring van de gezinsvoogd van belang was. Zij noemde dat een goede gezinsvoogd een psychisch gezonde jeugdervaring heeft gehad (artikel 2).

Wat was de invloed van de opkomst van het *social casework* het werk van de gezinsvoogden?

Het onderwerp *social casework* werd niet veel genoemd in de artikelen. Dit is opvallend, aangezien dit een belangrijke opkomende methode was na de Tweede Wereldoorlog. (Bakker et al., 2010; Van der Linde, 2012). In drie artikelen kwam dit onderwerp naar voren. In één van deze gevallen werd *social casework* slechts benoemd, maar werd er in de tekst verder niet op ingegaan (artikel 1). In de andere twee artikelen werd benoemd hoe *social casework* iets was dat beroepskrachten uit konden oefenen (artikel 2, 12). Er werd benoemd hoe de methodiek als doel had “*de cliënten tot een gelukkiger functioneren in verhouding met de maatschappij te brengen*” (artikel 12). Dit werd gedaan door methodisch, diagnostisch denken, handelen en behandelen. Hierbij had de beroepskracht kennis van zijn eigen taak en de begrenzings die de instelling en de cliënt stelden. De maatschappelijk werker moest zich afvragen wat er aan de hand was en wat er moest gebeuren om verbetering te krijgen. Deze vraag moest steeds opnieuw worden gesteld (artikel 12).

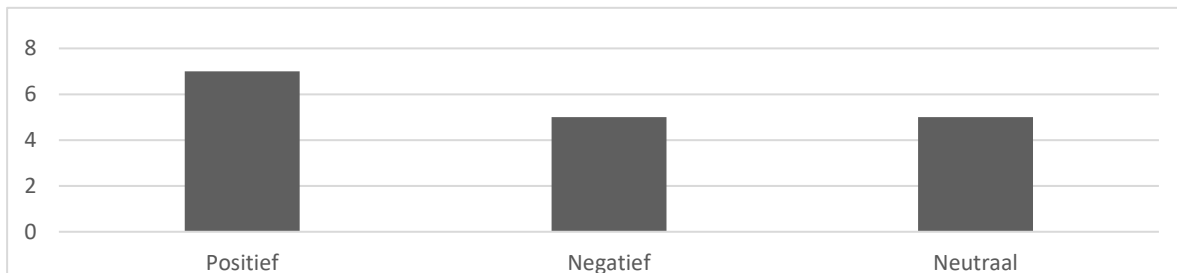
Op wat voor manier werd er door de schrijvers van de artikelen aangekeken tegen de professionalisering en professionaliteit van gezinsvoogden?

In verschillende gevallen was de auteur van het artikel niet positief of negatief over alle aspecten van professionalisering, maar wel over onderdelen hiervan. In figuur 3 is te zien hoe de

verdeling is van het sentiment van de auteurs. Wanneer een auteur twee sentimenten duidelijk maakte in zijn artikel, zijn deze ook beide meegenomen in de grafiek.

Figuur 4

Sentiment auteur

Van de 14 artikelen, was er in vier gevallen in het gehele artikel niet duidelijk of de schrijver positief of negatief tegenover professionalisering stond. In de andere gevallen liet de auteur wel duidelijk zijn mening weten over professionalisering, of over bepaalde aspecten hiervan.

Wanneer auteurs positief waren in hun mening over professionalisering, ging dit vaak over het aspect scholing. Zowel beroepskrachten als maatschappelijk werkers zouden een bepaalde scholing moeten krijgen. Bij maatschappelijk werkers ging het hier om bijscholing en het volgen van cursussen. Bij vrijwilligers werd hier bedoeld dat ze scholing kregen van de maatschappelijk werkers die hun begeleidden (artikel 1, 4, 5, 7, 8, 12, 13). Alleen Clemens Schröner en Clee lieten merken dat ze positief stonden tegenover een betere arbeidstaakverdeling (artikel 6).

Er waren enkele auteurs die zich negatief uitte tegenover het scholen van vrijwilligers. Zo werd benoemd hoe het niet belangrijk was dat de gezinsvoogden geschoold worden in het *social casework* of in het rapporteren (artikel 2, 6, 9) Er werd ook genoemd hoe vrijwilligers meer meebrachten dan maatschappelijk werkers. Volgens Staab en Klink kon de vrijwilliger zuiver met zijn persoonlijkheid werken, terwijl bij een beroepskracht deze menselijke eigenschappen waren gedisciplineerd (artikel 11). Ook Knuttel vond dat vrijwillige gezinsvoogden niet vervangen moeten worden door beroepskrachten (artikel 1).

Verdere bijkomende opvallendheden, werden er met het analyse-instrument niet gevonden.

Conclusie

De onderzoeksvraag van deze studie luidde: welke discussies en ideeën over professionalisering van gezinsvoogden binnen de justitiële kindbescherming komen naar voren in pedagogische vaktijdschriften in Nederland tussen 1950 en 1965? Om een antwoord op deze vraag te krijgen, zijn vaktijdschriften uit de tijdsperiode geanalyseerd. Door middel van het analyse-instrument, is gekeken welke onderwerpen met betrekking tot professionalisering in de tijdschriften naar voren kwamen. Hiernaast is onderzocht hoe de auteurs over deze onderwerpen dachten.

Het blijkt dat de discussies over de professionalisering van gezinsvoogden vaak gingen over de kennis en vaardigheden van de gezinsvoogden en hoe ze dit doormiddel van scholing op konden doen. Sommige auteurs vonden dat er te veel eisen werden gesteld aan de kennis en vaardigheden van gezinsvoogden, terwijl anderen noemden dat deze eisen noodzakelijk waren. Een voorbeeld hiervan is de eis 'rapporteren'. In de vaktijdschriften werd door meerdere auteurs hun mening gegeven over deze vaardigheid. De één vond dat dit een taak was die behoorde bij gezinsvoogd. De ander vond dat dit een taak was voor de maatschappelijk werkers.

Waar men het in het algemeen over eens was, was dat de scholing van de gezinsvoogden niet in instellingen hoefde te worden gedaan. De particuliere gezinsvoogden hadden geen kwalificering of certificering nodig. Wanneer maatschappelijk werkers de gezinsvoogden coachten, was dit vaak genoeg. Een paar auteurs vonden het helemaal niet belangrijk dat de gezinsvoogden werden bijgeschoold. Waar men het in het algemeen over eens was, was dat er een verschil was in de taken die een gezinsvoogd en een maatschappelijk werker zou moeten hebben.

Waar men het nog meer over eens was, was dat de vrijwillige gezinsvoogd in iedergeval niet vervangen moest worden door beroepskrachten. De vrijwillige gezinsvoogd nam een bepaalde spontaniteit met zich mee die beroepskrachten door hun disciplinerende kwijt waren geraakt. Hiernaast was het waarschijnlijk dat gezinnen een groter wantrouwen hadden tegenover de beroepskrachten.

Een andere discussie die in de vaktijdschriften naar voren kwam, ging over de relatie tussen de cliënt en de gezinsvoogd. Men was het erover eens dat het belangrijk was dat de gezinsvoogd een goede cliënt-relatie opbouwde met het gezin. Hierdoor bouwde de gezinsvoogd aan het vertrouwen van de cliënt. Dit vertrouwen was nodig voor het goed functioneren van de gezinsvoogd. Wel was er een verschil in mening over hoe deze cliënt-relatie eruit moest zien. Volgens bepaalde auteurs was het nodig dat de gezinsvoogd zo nu en dan een vader- of moederrol innam. Volgens andere auteurs was dit juist niet de bedoeling en moest de relatie zakelijk blijven.

Ideeën die men had over hoe een gezinsvoogd zou moeten zijn, kwamen veelvuldig aan bod in de tijdschriften. Naast bovenstaande discussies, waren er ook dingen waarover men niet van mening verschilde. Zo vond men het belangrijk dat de gezinsvoogd al over bepaalde eigenschappen beschikte, voordat deze gezinsvoogd werd. De gezinsvoogd moest bijvoorbeeld aanpassings- en inlevingsvermogen hebben. Daarnaast was het belangrijk dat de gezinsvoogd het gezin op een gunstige manier beïnvloede.

Hiernaast is onderzocht wat de invloed van *social casework* was op het handelen van de gezinsvoogd. Het bleek dat het onderwerp *social casework*, weinig naar voren kwam in de artikelen. In enkel één artikel wordt benoemd hoe het casework invloed had op het handelen van de gezinsvoogd. De gezinsvoogd moest op een andere manier werken als dat hij gewend was, namelijk methodisch en diagnostisch.

De hypothese dat *social casework* één van de onderwerpen was waar men in de vaktijdschriften veel over sprak, bleek niet waar te zijn. In combinatie met de gezinsvoogdij werd hier weinig op ingegaan. De hypothese dat één van de onderwerpen waar men in de vaktijdschriften over sprak 'scholing' was, bleek wel waar te zijn. Van alle kenmerken van Freidson, was dit één van de meest voorkomende. Ook de hypothese dat het onderwerp 'professionalisering' door heel de tijdsperiode naar voren kwam in de artikelen, bleek op een paar uitzonderingen na te kloppen.

Discussie

Zoals eerder genoemd, is historisch besef noodzakelijk voor kritische reflectie op hulpverlening (Bakker et al., 2010). Uit dit onderzoek wordt duidelijk dat er tussen 1950 en 1965 op een hele andere manier naar de professionalisering van de gezinsvoogd gekeken. Mogelijk kunnen deze inzichten tot inspiratie dienen om tot oplossingen te komen voor problematiek die er nu speelt (Bakker et al. 2010). Wel moet hierbij de notitie gemaakt worden, dat de justitiële kindbescherming een grote verandering doorgemaakt heeft. Binnen dit kader moet er voorzichtig gekeken worden naar hoe de resultaten van dit onderzoek, tegenwoordig nuttig kunnen zijn.

Wat opvalt dit onderzoek niet helemaal in overeenstemming is met eerder gevonden literatuur. Professionalisering zou volgens betrokkenen dé oplossing zijn voor problematiek in de gezinsvoogdij (J.J.H. Dekker, 2016; M. Dekker, 2016; Kruithof, 2008, López et al., 2019). Uit de resultaten blijkt dat een deel van de mensen inderdaad positief was over professionalisering van de gezinsvoogdij, maar een deel juist ook helemaal niet. Mogelijk komt dit omdat de onderzoeksperiode relatief aan het begin van de opkomst van professionalisering was.

Een methodologische beperking van dit onderzoek was dat de tijdschriften van *De Koepel* tussen 1950 en 1956 niet gebruikt zijn voor dit onderzoek, omdat deze niet beschikbaar waren. Dit heeft er mogelijk voor gezorgd dat er discussies en ideeën over de professionalisering van de gezinsvoogd gemist zijn. Het toevoegen van deze artikelen had dit onderzoek goed aangevuld. Verder onderzoek zou hier dan ook naar kunnen kijken.

Hiernaast zijn er weinig artikelen gevonden die ingingen op de invloed van *social casework* op het handelen van de gezinsvoogd. Om deze reden is het antwoord op deze deelvraag niet generaliseerbaar. Er wordt aangeraden om in verder onderzoek te kijken of in andere vaktijdschriften meer gezegd wordt over *social casework* in verband met de gezinsvoogdij.

Literatuur

- ANP. (2023, March 1). Ouders willen claim starten tegen overheid om uithuisplaatsingen. *Nederlands Dagblad. De Kwaliteitskrant Van Christelijk Nederland*.
<https://www.nd.nl/varia/varia/1165095/ouders-willen-claim-starten-tegen-overheid-om-uithuisplaatsingen>
- Bakker, N., Noordman, J., & Rietveld-van Wingerden, M. (2010). *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland : Idee en praktijk 1500-2000* (2de editie). Van Gorcum.
- Berger, M. R., & Zwikker, N. (2010). Professionalisering van de jeugdzorg. *Jeugd En Co*.
- Boeije, H. (2002). A Purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality & Quantity*, 36(4), 391–409.
<https://doi.org/10.1023/a:1020909529486>
- Bonneux, L. (2011). Preventie: vooruitgang tussen dwaalwegen en stegen*20. *Bijblijven*.
<https://doi.org/10.1007/s12414-011-0048-1>
- Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg. (2019). *Onvoldoende beschermd: Geweld in de Nederlandse Jeugdzorg van 1946 tot heden*. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-30b9089d-9958-48e6-a6d8-9b22b0499096/pdf>
- Commissie Samson. (2012). *Omringd door zorg, toch niet veilig: Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden*. Boom Amsterdam. Retrieved April 15, 2023, from <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-archieff-4c8bf95f-7470-4f95-b3a1-41052b650ad9/pdf>
- Dane, J., Honderd jaar kinderbescherming. Uitgave ter gelegenheid van het jubileum van de Raad voor de kinderbescherming en de Kinderwetten (1905-2005) (Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2006, ISBN 90 6665 668 9).
- Dekker, J.J.H. (2012). *Jeugdzorg in Nederland, 1945-2010. Resultaten van deelonderzoek 1 van de Commissie Samson: Historische schets van de institutionele ontwikkeling van de jeugdsector vanuit het perspectief van het kind en de aan hem/haar verleende zorg*. Groningen: Rijksuniversiteit

Groningen.

Dekker, J.J.H. (2016). A Belief in Magic. Professionalization in Post Second World War Forced Child Protection. In *Educational Research: Discourses of Change and Changes of Discourse* (pp. 189–206). https://doi.org/10.1007/978-3-319-30456-4_14

Dekker, M. (2016). Effectiviteit aan de horizon: Een studie rond onderzoek naar resultaat op het gebied van de justitiële kindbescherming in Nederland tussen 1945 en 2005. [, Rijksuniversiteit Groningen]. Rijksuniversiteit Groningen.

Flick, U. (2019). *An Introduction to Qualitative Research* (6th ed.).

Exalto, J. (2019). Mediaonderzoek geweld in de residentiële jeugdzorg: de vaktijdschriften (1951–2006): Bronstudie 11 bij het sectorrapport geweld in de residentiële jeugdzorg (1945-heden). *Onvoldoende Beschermd*, 1–25.

Komen, M. M. (1999). Gevaarlijke kinderen - kinderen in gevaar: De justitiële kindbescherming en de veranderende sociale positie van jongeren, 1960-1995. [, Universiteit van Amsterdam]. SWP.

Kruihof, B. (2001). 'Dat strengheid ook liefde is': Meer dan een eeuw kindbescherming.

Kinderbescherming, 28, 17–28.

https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/685/JV0209_volledige_tekst_tcm28-235878.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kruihof, B. (2008). Overheid, kindbescherming en 'het belang van het kind'. *Justitiële Verkenningen*, 34(8), 11-23.

Janssen, L. (2022). *Jeugdrecht begrepen* (8th ed.). Boomjuridisch.

López, M.L., Bouma, H., Knorth, E.J., Grietens, H. (2019). The Dutch Child Protection System: Historical Overview and Recent Transformations. In: Merkel-Holguin, L., Fluke, J.D., Krugman, R.D. (eds) *National Systems of Child Protection. Child Maltreatment*, vol 8. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-93348-1_9

Mecking, E., & Hogervorst, E. (2014). *Deflatie in aantocht: vijf stappen om de komende crises te*

overleven.

Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen [NVO], Nederlands Instituut van Psychologen [NIP], Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers [NVMW], & Jeugdzorg Nederland [JN]. (2014). *Professioneel Statuut Jeugdzorg: ten behoeve van Jeugdzorgwerkers & Gedragwetenschappers*. <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/03/professioneel-statuut-jeugdzorg.pdf>

Rooy, P. de. (1986). Vetkuifje waarheen? jongeren in nederland in de jaren vijftig en zestig. *Bmgn Low Countries Historical Review*, 101(1), 76–94. <https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.2678>

Schuurman, A. (1993). Enkele voorbeelden van kinderbescherming in Utrecht voor de totstandkoming van de kindwetten in 1905. *Maandblad Oud-Utrecht, Jg. 66 (1993), Nr. 12, P. 130-135*.

Schuyt, K., & Taverne, E. (2000). *1950: Welvaart in zwart-wit*.

Spierts, M. J. S. (2014). *Stille krachten van de verzorgingsstaat: De precare professionalisering van de sociaal-culturele beroepen*. [Universiteit van Amsterdam]. Marcel Spierts Onderzoek & Ontwikkeling.

Sturm, J., Groenendijk, L., Kruithof, B., & Rens, J. (1998a). Educational Pluralism—a historical study of so-called “pillarization” in the Netherlands, including a comparison with some developments in South African education. *Comparative Education*, 34(3), 281–297.

Thurlings, J. M. G. (1979). De Ontzuiling in Nederland, in het bijzonder van het Nederlands katholicisme. *Sociologische Gids*, 26(6), 470–492.
<http://rjh.ub.rug.nl/sogi/article/download/20736/18208>

Van Der Linde, M. (2012). Erfgoed van het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs. *Kenniscentrum Voor Sociale Innovatie*.

Bijlage 1 : Tijdschriftartikelen

1. Knuttel, W.P.C., 'De leiding der Gezinsvoogdij', *Tijdschrift voor maatschappelijk werk*, 1950, september
2. Hudig, J. C., 'Gezinsvoogdij en levensloop', *Tijdschrift voor maatschappelijk werk*, 1953, februari
3. Van de Werk, M.B., 'Gezinsvoogdij in geval van zwak-sociale en onmaatschappelijke gezinnen', *Tijdschrift voor maatschappelijk werk*, 1955, februari
4. Brobbel, J., 'De verhouding van de Kinderrechter tot de raad voor de kinderbescherming en de gezinsvoogdijverenigingen', *Tijdschrift voor maatschappelijk werk*, 1956, juli
5. Oort-Wegelin, B. M., Van, 'Gesprek met vrijwillige krachten in de kinderbescherming', *De Koepel*, 1957, september
6. Clemens Schröner, B. L. F., Clee, C.E., 'De vrijwilliger in de gezinsvoogdij', *De Koepel*, 1958, december
7. Visser, E.E., 'De werving en selectie van gezinsvoogden', *De Koepel*, 1958, april
8. Vrijer, C., De, 'Hoe kan de beroepswerker de particuliere gezinsvoogd behulpzaam zijn bij de rapportage?', *De Koepel*, 1959, maart
9. Dijkers, L. j. , 'Moet een particuliere gezinsvoogd rapporteren?', *De Koepel*, 1959, juni
10. Wegerif, H.J., 'Enkele aspecten van de gezinsvoogdij', *De Koepel*, 1960, december
11. Staab, A., Klink, A.L., 'Gezinsvoogdij heden ten dage', *Tijdschrift voor maatschappelijk werk*, 1961, april
12. Kam, J.H., 'Maatschappelijk werk in de gezinsvoogdij', *Tijdschrift voor maatschappelijk werk*, 1962, april
13. Kam, J.H., 'Verwachtingspatronen in de gezinsvoogdij', *De Koepel*, 1962, oktober
14. Wegerif, H.J., 'De vrijwilliger in de kinderbescherming', *De Koepel*, 1963, juli

Bijlage 2 : Analyse instrument

Artikel

Titel:

Auteur:

Tijdschrift:

Jaargang:

Korte samenvatting

Basiskenmerk professionalisering

Ideeën over de gezinsvoogd

Social casework

Positief/negatief/neutraal

Bijkomende opvallendheden

Bijlage 3 : Ingevulde analyse-instrument

Artikel 1

Titel: De leiding der Gezinsvoogdij

Auteur: Mr. W. P. C. Knuttel

Tijdschrift: Tijdschrift voor maatschappelijk werk

Jaargang: 1950

Korte samenvatting

Gezinsvoogdij wordt grotendeels door particulieren uitgevoerd. Deze voogden moeten onder leiding staan van deskundige maatschappelijk werkers. De auteur schetst een beeld van hoe de situatie nu is en hoe deze zou kunnen worden verbeterd.

Basiskenmerk professionalisering

Opleiding: Er worden cursussen, lezingen en literatuur geboden aan particuliere gezinsvoogden.

Arbeidsmarkt: er wordt benoemd dat aspirant-gezinsvoogden soms niet als geschikt worden geacht en hiermee niet worden toegelaten

Body of knowledge and skills: kunnen rapporteren

Ideeën over de gezinsvoogd:

Lezen van rapporten, zelf kunnen rapporteren

Social casework

ja, wordt genoemd, maar wordt verder niet op ingegaan

Positief/negatief/neutraal

Positief tegenover de scholing van vrijwilligers door. Negatief tegenover het vervangen van vrijwilligers door beroepskrachten.

Bijkomende opvallendheden

n.v.t

Artikel 8

Titel: Hoe kan de beroepswerker de particuliere gezinsvoogd behulpzaam zijn bij de rapportage?

Auteur: Chr. De Vrijer; jeugdmaatschappelijk werker bij Pro Juvente, Rotterdam

Tijdschrift: De Koepel

Jaargang: 1959

Korte samenvatting

De auteur van het stuk beschrijft dat rapporteren onder particuliere vaak slecht of soms zelfs niet gedaan wordt. De auteur benadrukt wat het belang hiervan is en hoe hier verbetering in zou kunnen komen. Dit zou onder andere gedaan kunnen worden door een betere begeleiding van de particuliere gezinsvoogden hierin.

Basiskenmerk professionalisering

Arbeidsdeling: In het artikel wordt benoemd hoe rapporteren een belangrijk onderdeel is van het werk van de gezinsvoogd en hoe dit verbeterd kan worden.

Opleiding, scholing en training: De gezinsvoogd moet door de maatschappelijk werker en de kinderrechter begeleid worden in het schrijven van de rapportages.

Body of knowledge and skills: de gezinsvoogd moet kunnen rapporteren.

Ideeën over de gezinsvoogd

Moet kunnen rapporteren > men moet het kind recht doen wedervaren. Objectieve waarnemingen

Social casework

n.v.t.

Positief/negatief/neutraal

Positief: De auteur wil graag dat er verbetering komt in de manier waarop rapportages uitgebracht worden, om zo de gezinsvoogdij te verbeteren. De vaardigheden van de gezinsvoogd moeten worden verbeterd.

Bijkomende opvallendheden

n.v.t.